

בס"ד
"וידוי"

"וידוי"

חלק א: הבסיס

מהתנ"ך:

שם שם כא : וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עוונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם, ונתן אותם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדברה.

במדבר ה ז : והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו יוסף עליו, ונתן לאשר אשם לו.

שמואל א ז ו : ויקבצו המצפתה וישאבו מים וישפכו לפני ה' ויצומו ביום ההוא ויאמרו שם חטאנו לה', וישפוט שמואל את בני ישראל במצפה.

משלי כח יג : מכסה פשעיו לא יצליח, ומודה ועוזב ירוחם.

דניאל ט ז, וראה שם עוד : ואתפללה לה' אלקי ואתודה ואומרה אנא א-דוני הא-ל הגדול והנורא שומר הברית והחסד לאהביו ולשומרי מצותיו. חטאנו ועוינו והרשענו ומרדנו וסור ממצותיך וממשפטיך. ולא שמענו אל עבדיך הנביאים אשר דברו בשמך אל מלכינו שרינו ואבותינו ואל כל עם הארץ. לך א-דני הצדקה ולנו בושת הפנים כיום הזה לאיש יהודה וליושבי ירושלים ולכל ישראל הקרובים והרחוקים בכל הארצות אשר הדחתם שם במעלם אשר מעלו בך...

עזרא ט ו והאלה : ואמרה אלקי בושתי ונכלמתי להרים אלקי פני אליך כי עונותינו רבו למעלה ראש ואשמתנו גדלה עד לשמים. מימי אבותינו אנחנו באשמה גדולה עד היום הזה ובעונותינו נתנו אנחנו מלכינו כהנינו ביד מלכי הארצות בחרב בשבי ובבזה ובבושת פנים כהיום הזה. ועתה כמעט רגע היתה תחנה מאת ה' אלקינו להשאיר לנו פליטה ולתת לנו יתד במקום קדשו להאיר עינינו אלקינו ולתתנו מחיה מעט בעבדותנו... ועתה מה נאמר אלקינו אחרי זאת, כי עזבנו מצותיך... ואחרי כל הבא עלינו במעשינו הרעים ובאשמתנו הגדולה כי אתה אלקינו חשבת למטה מעונינו ונתתה לנו לפליטה כזאת... ה' אלקי ישראל צדיק אתה כי נשארנו פליטה כהיום הזה, הננו לפניך באשמתנו כי אין לעמוד לפניך על זאת.

זהר:

בא קפג : כעין זה מי שמספר ומפרט חטאיו מכל מה שעשה ואם תאמר למה צריך זה, הוא משום שהמקטרג עומד תמיד לפני הקב"ה כדי לספר ולתבע על עבירות של בני אדם, כיון שאדם מקדים עצמו ומפרט חטאיו, אינו משאיר פתחון פה למקטרג ההוא, ואינו יכול לתבע עליהם דין...

תצוה קכא : ביום הזה (יום כפורים) אין אדם צריך לגלות חטאיו לפני אחר, משום שהרבה (מקטרגים) הם הלוקחים מלה זו שגילה ומעלים אותה למעלה ומעידים על מלה ההיא... כל שכן שהוא מחוצף כלפי כל (לגלות חטאיו), והוא חילול השם... ביום הזה (יום כפורים) אין אדם צריך לגלות חטאיו לפני אחר, משום שהרבה (מקטרגים) הם הלוקחים מלה זו שגילה ומעלים אותה למעלה ומעידים על מלה ההיא... כל שכן שהוא מחוצף כלפי כל (לגלות חטאיו), והוא חילול השם...

ויקרא ריג : משום זה, כיון שהאדם הוא עד, בשעה שיושב לפני המלך, או ראה אלו העונות שעשה, או ידע בבירורו של הדבר שעבר על מצות אדונו, אם לא יגיד, אם לא יתודה עליהם לפני אדונו כשיצא מן העולם, אז ונשא עונו, ואז איך יפתחו לו פתח ואיך יקום לפני אדונו, ועל כן כתוב ונפש כי תחטא וגו'.

שם שלה : רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך, בעוד שהיו הולכים אמר רבי יוסי לרבי חייא נעסוק בדברי תורה, בדברי עתיק יומין. פתח רבי חייא ואמר, חטאתי אודיעך וגו', מכאן למדתי שאדם המכסה חטאיו ואין מודה עליהם לפני מלך הקדוש לבקש עליהם רחמים, לא נותנים לו לפתוח פתח תשובה, משום שהוא מכסה ממנו, ואם הוא מפרש אותם לפני הקב"ה, הקב"ה מרחם עליו, ומתגברים הרחמים על הדין.

וכל שכן אם הוא בוכה, כי את כל הפתחים הסתומים הוא פותח ומתקבלת תפלתו, ועל כן וידוי חטאיו הוא כבוד המלך, להעביר הרחמים על הדין, ועל כן כתוב, זובה תודה יכבדנני, מהו יכבדנני, הוא כי שני כבודי הם, אחד למעלה ואחד למטה, (דהיינו אחד בעולם הזה ואחד בעולם הבא).

צו קלט : ומשום זה העמידו רבנן שוב יום אחד לפני מיתתך, כי בכל יום ויום צריך האדם לחזור בתשובה ולמסור רוחו אליו שיצא באחד, ז"ש בידך אפקיד רוחי...

נשא כח, ועיין עוד ערך תשובה : מצוה זו היא מצות תשובה, וזה הוא בינה, ובעונותינו כשחרב בית המקדש לא נשאר לנו אלא ודוי דברים בלבד, שזה הוא מלכות, (שנקראת ודוי דברים, ומה היא בינה, היא אותיות בן י"ה, ובן הזה הוא ו' ודאי, שרומז על ז"א הנקרא בן, הדבוק בה, ומקבל ממנה מוחין די"ה), וכל מי שחוזר בתשובה הוא כאלו השיב אות ה' (שהיא המלכות), אל אות ו' שהוא ז"א

בס"ד
 "וידוי"

שהוא בן י"ה ונשלם בו הויה, (כי בן ה"ס ו' ועם י-ה הוא יה"ו, ועם המלכות שהוא ה' שחזרה אליו נשלם כל השם). וזו היא תשובה ודאי, (שהיא אותיות) תשוב ה' אל הו'.

בלק קצד : ואל תאמר שהקב"ה אינו מקבלו עד שיפרט כל חטאיו מיום שבא לעולם, או גם אלו שנסתרו ממנו ואינו יכול להזכר בהם, (אינו כן), אלא שאינו צריך לפרש רק אלו (החטאים) שזוכר אותם, ואם משים רצונו בהם להתחרט עליהם (בעת הוידוי), כי (החטאים) האחרים נמשכים אחריהם (והוא על דרך) שלמדנו, אין בודקים (בביעור חמץ) לא חורי הבית העליונים שלמעלה, ולא (חורי הבית) התחתונים שלמטה, אלא כיון שבדק לפי מראית עיניו לפי מה שיכול לראות, הכל נמשך אחר זה ומתבטל עמו.

וכך למדנו בנגעים, כ"ד ראשי אברים הם שאינם מטמאים משום מחיה, שהכהן לא היה מטריח עצמו עליהם לראותם, והיינו שכתוב, לכל מראה עיני הכהן, שהוא מקום שהכהן יכול לראות הנגע (בבת אחת), בהסתכלות אחת, ואינו צריך לכפוף עצמו ולהרים עיניו לכאן ולכאן, אף כאן אינו צריך לפרש חטאיו מיום שהוא בעולם שהם (כמו) חורי הבית התחתונים, (שאינו צריך לבדקם), ולא אלו החטאים ששכחם שאינו יכול להזכר בהם שהם (כמו) חורי הבית העליונים למעלה, אלא לכל מראה עיני הכהן, (מה שיכול לראות בהסתכלות אחת), וכולם נמשכים אחריהם. ועל זה השים דוד את עצמו מתוך החסידים, (שהיה מתודה על חטאיו ונתדבק בימין כמבואר...)

פנחס שנו : ועל כן צריך לפרש החטאים של כל אבר ואבר וכל מה שעשה בפרט, זה שאמר חטאתי אודיעך וגו', ואחר כך ואתה נשאת עון חטאתי סלה... אם תאמר הוא ביחיד, אבל בצבור אינם צריכים לפרט, הרי כתוב מקרא זה (חטאנו כי עזבנו את ה'), ואם תאמר זהו בצבור אבל השליח שלהם אינו צריך לפרט, הרי כתוב וישב משה אל ה' וגו', מהו הטעם, משום שכל מי שמפרש חטאיו הבית דין של מעלה נבדלים ממנו (ואינם מחייבים אותו), משום שאדם קרוב אצל עצמו (וקרוב פסול לעדות), ועל כן אינו נידון על פי עצמו.

ועוד כי אינו עוזב את המקטרג שילמד עליו חוב ומום, משום שהאדם הקדים ואמר, ואינו נותן מקום לאחר לומר, אז הקב"ה מוחל לו, זה שאמר ומודה ועוזב ירוחם.

ספרא:

אחרי פרשה ב ב : וכפר בעדו ובעד ביתו, זה וידוי דברים, יכול כפרה בדמים, הריני זן, נאמר כפרה בפר ונאמר כפרה בשעיר, מה כפרה האמורה בשעיר וידוי דברים חוץ מדמים, אף כפרה אמורה בפר וידוי דברים חוץ מדמים.

בס"ד
 "וידוי"

שם ד זה : וכך מצינו דרך כל המתודים מתודים, דוד אמר חטאנו עם אבותינו העוינו והרשענו, שלמה בנו אמר חטאנו והעוינו והרשענו... ומהו אומר ואת כל פשעיהם לכל חטאותם, אלא כיון שהיה מתודה על הזדונות ועל המרדים כאילו הם שגגות לפניו.

בחוקתי פרק ח ג : והתודו את עונם ואת עון אבותם לצד התשובה הם הדברים, שמיד שהם מתודים על עונותיהם מיד אני חוזר ומרחם עליהם...

תלמוד בבלי:

ברכות יז א : רבא בתר צלותיה אמר הכי... יהי רצון מלפניך ה' אלקי שלא אחטא עוד, ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא על ידי יסורין וחלאים רעים, והיינו וידוי דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי.

שם לד ב : ואמר רב כהנא חציף עלי מאן דמפרש חטאיה, שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה.

שבת לב א : תנו רבנן מי שחלה ונוטה למות אומרים לו התודה, שכן כל המומתים מתודים...

שם פו ב : אמר רבי יצחק במערבא אמרי משמיה דרבה בר מרי בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מקניט את חברו בדברים, ספק מתפייס הימנו ספק אין מתפייס הימנו, ואם תאמר מתפייס הימנו, ספק מתפייס בדברים ספק אין מתפייס בדברים, אבל הקב"ה אדם עובר עבירה בסתר מתפייס ממנו בדברים, שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה', ולא עוד אלא שמחזיק לו טובה, שנאמר וקח טוב, ולא עוד אלא שמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב פרים, שנאמר ונשלמה פרים שפתינו, שמא תאמר פרי חובה, תלמוד לומר ארפא משובתם אוהבם נדבה.

תנו רבנן עבירות שהתודה עליהן ביום הכפורים זה לא יתודה עליהן יום הכפורים אחר, ואם שנה בהן צריך להתודות יום הכפורים אחר, ואם לא שנה בהן וחזר והתודה עליהן עליו הכתוב אומר ככלב שב על קיאו כסיל שונה באיולתו. רבי אליעזר בן יעקב אומר כל שכן שהוא משובח, שנאמר כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד, אלא מה אני מקיים ככלב שב על קיאו וגו', כדרב הונא, דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו...

שם פז ב : תנו רבנן מצות וידוי ערב יום הכפורים עם חשיכה, אבל אמרו חכמים יתודה קודם שיאכל וישתה שמא תטרף דעתו בסעודה ואף על פי שהתודה קודם שאכל ושתה מתודה לאחרי שיאכל וישתה,

שמה אירע דבר קלקלה בסעודה, ואף על פי שהתודה ערבית יתודה שחרית, שחרית יתודה במוסף, במנחה יתודה בנעילה, והיכן אומרו, יחיד אחר תפלתו, ושליח צבור אומרו באמצע.

מגילה כ ב : כל היום כשר... ולוידוי הפרים, ולוידוי מעשר, ולוידוי יום הכפורים... לוידוי פרים דיליף כפרה מיום הכפורים, דתניא גבי יום הכפורים וכפר בעדו ובעד ביתו, בכפרת דברים הכתוב מדבר, וכפרה ביממא הוא דכתיב, ביום הזה יכפר עליכם...

תענית טז א : אמר רב אמר רב בר אהבה אדם שיש בידו עבירה ומתודה וחוזר בה למה הוא דומה, לאדם שתופס שרץ בידו, שאפילו טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה, זרקו מידו, כיון שטבל בארבעים סאה עלתה לו טבילה, שנאמר ומודה ועוזב ירוחם...

סוטה ז ב : כגון אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם, יהודה הודה ולא בוש, מה היה סופו, נחל חיי עולם הבא. ראובן הודה ולא בוש, מה היה סופו, נחל חיי עולם הבא, ומה שכתב, מה שכתב - כדקא אמרינן, אלא מה שכתב בעולם הזה, להם לבדם ניתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם. בשלמא יהודה אשכחן דאודי, דכתיב ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני, אלא ראובן מנלן דאודי, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה... אמר לפניו רבוננו של עולם, מי גרם לראובן שיודה, יהודה... בשלמא יהודה דאודי כי היכי דלא תשרף תמר, אלא ראובן למה ליה דאודי, והאמר רב ששת חציף עלי בר ישראל דמפריט חטאיה, כי היכי דלא ליחשדי אחוהי.

סנהדרין מג ב : אמר ר' יהושע בן לוי כל הזובח את יצרו ומתודה עליו מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקב"ה בשני עולמים העולם הזה והעולם הבא, דכתיב זובח תודה יכבדנני...

היה רחוק מבית הסקילה כעשר אמות אומרים לו התודה, שכן דרך כל המומתין מתודין, שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא, שכן מצינו בעכשן שאמר לו יהושע בני שים נא כבוד לאלקי ישראל ותן לו תודה. ויען עכשן את יהושע... ומנין שכיפר לו וידוי, שנאמר ויאמר יהושע מה עכרתנו יעכרך ה' ביום הזה, ביום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא. ואם אינו יודע להתודות אומרים לו, אמור תהא מיתתי כפרה על כל עונותי...

תלמוד ירושלמי:

מעשר שני לב א, וראה שם עוד : במנחה ביום טוב האחרון היו מתודים, כיצד היה הוידוי, בערתי הקדש מן הבית זה מעשר שני ונטע רבעי... ככל מצותך אשר צויתני, הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות... מיכן אמרו ישראל וממזרים מתודין אבל לא גרים ולא עבדים משוחררים

בס"ד
 "וידוי"

שאין להם חלק בארץ. רבי מאיר אומר אף לא כהנים ולוים שלא נטלו חלק בארץ, רבי יוסי אומר יש להם ערי מגרש. יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר...

נדרים יח ב : כאילן פלוגותא, דתני יום הכפורים צריך לפרט את מעשיו דברי רבי יהודה בן בתירא, רבי עקיבא אומר אינו צריך לפרט החטא...

שבועות ו ב : רבי תנחומא בשם ריש לקיש בשעה שאמר לו הקב"ה למשה והתודה עליו וגו' התחיל ואמר מזמור לתודה, על שם והתודה עליו.

***

חלק ב: מדרשים / פרשנים

מדרש רבה:

ויקרא פרשה ג ב : יעזוב רשע דרכו, אמר רבי ביבי בר אביי כיצד אדם צריך להתוודות ערב יום הכפורים, צריך לומר מודה אני כל רע שעשיתי לפניך בדרך רע הייתי עומד, וכל מה שעשיתי, עוד לא אעשה כמוהו, יהי רצון מלפניך ה' אלקי שתמחול לי על כל עונותי, ותסלח לי על כל פשעי ותכפר לי על כל חטאתי, הדא הוא דכתיב יעזב רשע דרכו...

שוחר טוב:

מזמור צב : טוב להודות לה', אדם הראשון אמרו כדי שילמדו כל הדורות שכל מי שמודה על פשעים ועוזב ניצול מדינה של גיהנם...

מדרש אגדה:

במדבר כב לד : ויאמר בלעם אל מלאך ה' חטאתי, קפץ בלעם הרשע לוידוי שהיה יודע שאין מי שיעמוד לחרון אף אלא וידוי.

מדרש הגדול:

שמות לב לב : אנא חטא העם וגו', מכאן שצריך לפרט החטא, דברי רבי יהודה בן בבא, אמר רבי יהודה רב ראמי, כתיב מכסה פשעיו לא יצליח (משלי כ"ח), וכתוב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה (תהלים ל"ב), לא קשיא, כאן בעבירות שבין אדם למקום, וכאן בעבירות שבין אדם לחבירו...

ויקרא טז יא : ...ומה הוא זה שמשה אומר נושא עוון ופשע וחטאה ונקה (שמות ל"ד), ואמר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם (ויקרא ט"ז), אלא כיון שהיה מתודה על הזדונות ועל המרדים נעשו כאילו הן שגגות לפניו.

אמונות ודעות:

מאמר ה פרק ו : והחמישי מי ששב עם יציאת נשמתו גם הוא נקרא בעל תשובה, כאמרו "ותקרב לשחת נפשו וחיתו לממתים" (איוב ל"ג), ואמר אחריו "יעתר אל א-לוה וירצהו" (שם), ולפיכך מנהגינו להחזיר את החולה בתשובה כאשר מתקרב מותו, ואומרים לו אמור תהא מיתתי כפרה על כל עונותי.

רמב"ן:

תורת האדם שער הסוף ענין הוידוי : וסדר וידוי שכיב מרע, כך קבלנו מחסידים ואנשי מעשה, מודה אני לפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי שרפואתי בידך ומיתתי בידך, יהי רצון מלפניך שתרפאני רפואה שלמה, ואם אמות תהא מיתתי כפרה על כל עונות וחטאים ופשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך ותן חלקי בגן עדן, וזכני לעולם הבא הצפון לצדיקים.

משנה תורה:

תשובה פרק א א וב : כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני הא-ל ברוך הוא, שנאמר "איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו", זה וידוי דברים. וידוי זה מצות עשה.

כיצד מתודים? אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך, ועשיתי כך וכך, והרי נחמתי ובושתי במעשי, ולעולם איני חוזר לדבר זה. וזהו עיקרו של וידוי. וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח. וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן אין מתכפר להן בקרבנן עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי דברים, שנאמר והתודה אשר חטא עליה, וכן כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו. וכן החובל בחברו ומזיק ממונו אף

בס"ד
 "וידוי"

על פי ששילם לו מה שהוא חייב לו אין מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם, שנאמר מכל חטאות האדם, שעיר המשתלח שהוא כפרה על כל ישראל, כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל...

שם ז' וז' : יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל... לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים, ומצות וידוי יום הכפורים שיתחיל מערב היום קודם שיאכל... הוידוי שנהגו בו כל ישראל "אבל אנחנו חטאנו", והוא עיקר הוידוי. עבירות שהתודה עליהם ביום הכפורים זה חוזר ומתודה עליהן ביום הכפורים אחר, ואף על פי שעומד בתשובתו, שנאמר "כי פשעי אני אדע".

ספר חסידים:

כב : מי שחטא בדבר אחד ואחרים נחשדים על הדבר צריך לומר אני הוא שחטאתי כדי שלא יחטאו העולם על ידו שיהיו חושדים בכשרים. ואם הוא בחבורת בני אדם ונעשה דבר אחד שלא כהוגן ולא נודע מי החוטא, צריך שיאמר אני הוא שחטאתי אף על פי שלא חטא, ועל ידי שיתודה החוטא לא יבוש כמעשה דר' מאיר... ואף המתודה על אחרים יכול לומר חטאנו ולכלול עצמו עמהם, לפי שכל ישראל ערבים זה לזה. ואם ראה בני אדם חוטאים ולא מיחה בידם צריך להתודות אף על פי שלא חטא. וכשהוא מתודה יזכור כל עונותיו כהויתן. ואם אינו שב ממקצת עונותיו יאמר אתה יוצרנו ואתה יודע יצרנו ואתה תכניע יצר לבבנו ומול את ערלתנו שלא נקשה עוד ערפינו.

תרא : שת יב (דנ אל ט') תאנו ו תענו, כלל עצמ ובכלל, לפי שכל שראל ערב ים זה לזה, שנאמר בעכנ (ה גע כ"ב) "הוא שאחד לא גע בעונו", לכך צריך בלשון רב ים למקש סלח לנו אב ינוכ יתאנו. ומשאנו ומתוד ים אנו א מר ים על תא ים שאנו ו יב ים על דם סק ילהשר יפה הרג חנק, ואף על פי יש יעראדם שלא תא בקרש יאחי יב, אף על פי יכן צריך שתודה ים, לפי שכל שראל ערב ים זה לזה. ועוד כד ישיודה וחי יב שלא תביש להודת

רבינו בחיי:

כד הקמת וידוי : לך לבדך חטאתי וגו', ידוע כי הוידוי מצות עשה שבתורה, שאמר "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתודו את חטאתם" וגו'. וענין הוידוי הוא שיתודה ויאמר להקב"ה, חטאתי לפניך. ודרשו רז"ל כיון שחטא אדם והתודה ואמר חטאתי שוב אין מלאך רשאי ליגע בו, שנאמר "ויאמר בלעם אל מלאך ה' חטאתי" וגו'. וכן מצינו בישראל כשחטאו בהוצאת דבה על המן, התודו ואמרו "חטאנו כי דברנו בה" ובך", ומיד מחל להם הקב"ה ומשה התפלל עליהם, שנאמר "ויתפלל משה

בס"ד
 "וידוי"

בעד העם". ואפילו ברשעים הוידוי מכפר... ומעיקרי התשובה וידוי דברים, וזה שיתחרט האדם בלבו ויתודה בפיו, ולכך תמצא בפרשת הקרבנות שאמר הכתוב, "וזה הדבר אשר תעשה להם לקח פר" וגו', היה לו לומר וזה אשר תעשה, אבל הוסיף המלה "דבר", לפי שהיא פרשת הקרבנות, ורמז לעתיד, כי מי שאין לו קרבן יביא דברים ויתכפר לו. וכן אמר הנביא (הושע י"ד) "קחו עמכם דברים ושובו" וגו', ביאר שעיקר התשובה היא וידוי דברים...

ודרשו רז"ל חלה אדם ונטה למות אומרים לו התודה, שכן כל המומתין מתודין, שהרבה התודו ולא מתו, והרבה לא התודו ומתו, והרבה מתהלכין בשוק ומתודין, ושמא בזכות שתתודה תחיה... אם היה יכול להתודות בפיו יתודה, ואם אינו יכול יתודה בלבו, ובלבד שתהיה דעתו מיושבת עליו... וכן מצינו בבני קרח שלא יכלו להתודות בפיהם והתודו בלבם, ונתקבלו ויצא מהן שלשלת גדולה שהיו משוררים בקודש, ומהן היה שמואל הנביא... וכן אמרו במדרש תהלים, "למנצח על שושנים לבני קרח רחש לבי דבר טוב"... שכן בני קרח לא היו יכולין להתודות בפיהם שהיו רואים שאול פתוח תחתיהם ואש מלהטת עליהם, ולא היו יכולים להתודות בפיהם והתודו בלבם, וקבלם הקב"ה. צריך אדם שיבכה כשהוא מתודה, לפי שהדמעה מעקרי התשובה, ואמרו רז"ל כל השערים ננעלו ושערי דמעה לא ננעלו, שכן אמר דוד "שמעה תפלתי ה' וגו' אל דמעתי אל תחרש" (תהלים ל"ט)... ומתוך שהוא בוכה הוא נכנע, ולבו מסכים אל החרטה שמתחרט על חטא ועון שעשה, והוא מואס חיי העולם הזה, ומתנחם על עפר ואפר, ומתוך כך וידויו מקובל...

ספר החינוך:

נשא: "שנצטוינו להתודות לפני השם על כל החטאים שחטאנו בעת שנתנחם עליהם, וזהו ענין הוידוי שיאמר האדם בעת התשובה, אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי כך וכך, כלומר שיזכיר החטא שעשה בפירושו בפיו, ויבקש עליו כפרה, ויאריך בדבר כפי מה שיהיה בצחות לשונו.

משרשי המצוה: לפי שבהודאת העון בפה תתגלה מחשבת החוטא ודעתו שהוא מאמין באמת, כי גלוי וידוע לפני הא-ל ברוך הוא כל מעשהו... גם מתוך הזכרת החטא בפרט ובהתנחמו עליו יזהר ממנו יותר פעם אחרת לבל יהיה נכשל בו... ומתוך כך ירצה לפני בוראו, והא-ל הטוב החפץ בטובת בריותיו הדריכם בדרך זו יזכו בה...

בעל הטורים:

ויקרא ד יב : מעל שפך הדשן ישרף - בפרהסיא, ללמד שלא יתבייש אדם להתודות על חטאו.

של"ה:

מסכת פסחים, וראה שם עוד כל הנוסח : פרק במה מדליקין, תנו רבנן מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה... סדר הוידוי העתיק אבי מורי ז"ל בסוף עמק ברכה, והביא נוסחאות, והנני אלקט אחת אל אחת לעשות נוסח. יעשה צוואה ויבקש מחילה לכל מי שחטא, ויבקש מרבים שיעזרוהו בתפלה, ויעשה תשובה שלמה, ויטול ידיו ויתעטף בציצית, ויאמר ה' אלקים אמת ותורתו אמת, ומשה נביא אמת, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ויקרא אשרי עד סוף המזמור, ומזמור תפלה לדוד הטה ה' אזנך ענני סימן פ"ו, ומזמור למנצח בנגינות מזמור לדוד בקראי ענני סימן ד', ומזמור אשא עיני סימן קכ"א, ויאמר אחר כך בכונה גדולה מודה אני לפניך...

מסכת ראש השנה עמוד הדין : אחר כך מצאתי בכתבי הקדש דקונטרס תלמידי האר"י ז"ל, וזה לשונו בענין וידוי ראש השנה הנזכר בספר הזוהר דבעי בר נש לפרטא חטאוי, ובמקום אחר נראה להיפך, מורי ז"ל היה נוהג להתודות בלחש בין שפתיו שלא ישמעו דבריו, ואמר כי מקום הזוהר האוסר אינו אוסר אלא בקול רם... ואפילו בלחש לא היה מתיר אלא בעת תקיעת שופר דמיושב, והטעם כי אז השטן מעורבב כבר, והוידוי של אדם עולה למעלה על ידי קול ובאמצעותו, ולא יש קטרוג עליו... ונראה בעיני דגם באותו פעם לא יתודה סתם חטאתי וכו', רק יפרט חטאיו שעשה, ויהא זריז שלא יבטל חס ושלוש שמיעת הקולות. ונראה בעיני טוב שיתודה בין תשר"ת ותש"ת... ובין תש"ת תת"ת...

מלבי"ם:

ויקרא ה ה : והתודה - גדר הוידוי הוא הפך הכפירה וההכחשה, והוא שמפרסם בפיו דבר שטבע בני אדם להעלימהו, והוא שמודה שבח בוראו ושמודה גנות עצמו... כי דרך בני אדם להעלים מעלת אחרים, וכן דרכם לתלות הכל בטבע, כמ"ש מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאת לאה והודיתו... ומין השני ההודאה על חטאיו, "אודה עלי פשעי לה"... כי מטבע האדם להעלים חטאיו, ותנאי הקרבן שיכיר ויודה חטאו ויתודה וידוי דברים... מסדר הכתובים משמע שתחלה יתודה ואחר כך יביא אשמו, ואין כן דעת רבותינו, שלדעתם היה וידוי זה בעת הסמיכה כמו בכל הקרבנות...

***

חלק ג: מאמרים / שיחות

"קחו עמכם דברים": מצות וידוי של יום הכיפורים

בפרוס עלינו יום הכיפורים, יום המוגדר בדברי הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ב, הלכה ז) כ"קץ מחילה וסליחה לישראל", מצות היום היא כמובן מצות התשובה. במשך עשרת ימי תשובה, ימים שעליהם החילו חז"ל (ראש השנה יח, א) את הפסוק "דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיה נה, ו), חובה עלינו לדרוש את ה' בכל לבב, לשוב אליו באמת, לקרוא אליו בהיותו קרוב.

מה מהות התשובה אשר אנו חייבים בה? מה גדרה, ואיזו 'תנועה נפשית' היא דורשת מאתנו? נשתדל במאמר לנגוע, ולו בנגיעה קלה, הן בפן ההלכתי והן בפן הרעיוני-פנימי של מצות התשובה.

דעת הרמב"ם: מצות וידוי

כתב הרמב"ם בתחילת הלכות תשובה (פרק א, הלכה א): "כל מצות שבתורה, בין עשה, בין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו, חייב להתודות לפני הא-ל ברוך הוא, שנאמר: איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים. וידוי זה מצות עשה".

לכאורה מפורש בדבריו, שעצם התשובה אינה מצות עשה, אלא הוידוי הוא המצוה, כלומר, שמי שעשה תשובה חייב להתודות. כן משמע אף מלשון הרמב"ם בספר המצוות (עשה עג): "היא שצונו להתודות על העוונות והחטאים שחטאנו לפני הא-ל ולאמר אותם עם התשובה, וזהו הוידוי". ואמנם כן נראה בדעת ספר החינוך, שכתב בכותרת למצוה שס"ד: "מצות וידוי על חטא", ואחר כך ביאר: "שנצטוינו להתודות לפני השי"ת על כל החטאים שחטאנו בעת שנתנחם עליהם, וזהו ענין הוידוי שיאמר אדם בעת התשובה, אנא ה' חטאתי".

מתבאר לכאורה מדבריהם שעצם ה"תשובה" איננה מצות עשה, אלא המצוה היא הוידוי, שאם עשה תשובה חייב להתודות. כך נקט ב'מנחת חינוך' (שם), שהוסיף כי לפי שיטה זו, אם לא עשה תשובה אין לו עונש כלל על מה שלא עשה תשובה, ורק על העבירה שעבר.

על דרך זו ביאר גם ב'משך חכמה' (דברים לא, יז), והוסיף שאין לומר שכוונת מצות תשובה היא החזרה מדרכי האדם הרעות, שהרי כל מצוה ומצוה מורה לאדם שלא יחטא, ואין צורך בכך למצות תשובה אלא שכוונת המצוה היא לווידוי דברים, כמשמעות לשון הרמב"ם. עם זאת, בהמשך דבריו כתב שיש גם מצות תשובה המתחדשת עם החטא, על דרך חולה המתרפא ממחלתו.

מצות חזרה בתשובה

בניגוד למשמעות דבריו בספר המצוות ובהלכותיו, הכותרת שכתב הרמב"ם להלכות תשובה, כפי שהופיעה בכל מהדורות הרמב"ם שנדפסו, מורה שיש מצוות עשה של חזרה בתשובה: "מצות עשה אחת, והיא (כך הגרסא במהדורת שבתי פרנקל) שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה". מכאן משמע שהמצווה היא התשובה עצמה.

כך היא גם דעת כמה ראשונים. שיטת ר' יונה, כמבואר ב'שערי תשובה', היא שיש מצווה גמורה בחזרה בתשובה: "והוזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה". כן נקט אף הרמב"ם בביאור הכתוב (דברים ל, יא) "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצווך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחקה הוא". לפי פירושו השני, כוונת "המצוה הזאת" היא "על התשובה הנזכרת, כי 'והשבות אל לבבך' (דברים ל, א), 'ושבת עד ה' אלקיך' (שם פסוק ב), מצוה שיצוה אותנו לעשות כן, ונאמרה בלשון הבינוני לרמוז בהבטחה כי עתיד הדבר להיות כן".

לאור דעה זו, נבין את דברי רבי אליעזר (שבת קנג, א), לפיהם יש לאדם לחזור בתשובה בכל יום, כמו שביארה הגמרא: "ישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה". גם הרמב"ם ציווה באגרתו הידועה "ותפשפש במעשיך בבקר ובערב, ובזה יהיה כל ימך בתשובה".

אם התורה מצווה על התשובה, מובן שיש לאדם לחזור בתשובה תמיד, שכך היא מצות התורה לחזור בתשובה על חטאינו. מי שאינו חוזר בתשובה על חטאיו, מבטל מצוות עשה של חזרה בתשובה!

מרכזיות הוידוי

בין אם הוא מצוה בפני עצמו, ובין אם הוא חלק ממצות התשובה, למדנו מדברי הרמב"ם וכן מדברי שאר הראשונים שהוידוי הוא חלק עקרוני ומהותי של הליך התשובה.

דבר זה אומר דרשני. מבינים אנו היטב שהחרטה היא עיקר מעיקרי התשובה. לא ייתכן שאדם ישוב בתשובה בלי שיתחרט על חטאיו. אכן, בספר 'קריית ספר' על הרמב"ם (הלכות תשובה א, טז) ביאר שהוידוי חייב ללכת יד ביד עם תחושה עמוקה של חרטה: "התשובה והוידוי מצוה אחת היא, שאין וידוי בלי תשובה, כי מי שמתודה ואינו גומר בלבו לשוב מחטאתו הוא כטובל ושרץ בידו".

מי שאינו מתחרט, לדברי ה'קריית ספר', הרי הוא כמי שטובל ושרץ בידו. אך ה'מעשה טבילה' עצמו, כניסת האדם למי הטהרה של תשובה כהלכתה, הוא פעולת הוידוי (אותה דימה ב'קריית ספר' לעצם טבילת במי המקווה). למה מהווה הוידוי מרכיב כה מרכזי במצות התשובה, עד שהתשובה עצמה מוגדרת כוידוי?

בדיון סביב חישוב הקץ של גלות בבל (שבעים שנה), קובעת הגמרא (מגילה יב, א) שגם דניאל חישוב את הקץ, וטעה בו: "אמר רבא: אף דניאל טעה בהאי חושבנא, דכתיב 'בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים'. מדקאמר בינותי, מכלל דטעה".

מדברי הגמרא למדנו שהבנה "בינותי" מעידה על טעות קודמת. מושכל ראשון אינו יכול להיות מושלם, נקי מטעות ומשגה. אם רוצה האדם להגיע להבנה אמיתית, ידוע ידע כי הדרך כרוכה בהתגברות על מושכל ראשון שגוי. כמובן, אין הכרח שאותו מושכל ראשון יהיה שגוי בצורה חריפה ודרסטית אבל בהכרח שיהיה בו חסר.

כך קובעת הגמרא אף בנוגע ללימוד התורה. בדרשת הפסוק "והמכשלה הזאת תחת ידיך" (ישעיה ג, ו), דרש רבה בר בר חנה (גיטין מג, א): "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן". הניסיון מעיד על אמיתת הדברים: הבנה נקייה בדברי תורה נקנית אך ורק לאחר המכשול.

בפסוק מבואר שתהליך זה, המחייב נפילה קודמת בכדי להגיע לקימה אמיתית, אינה מוגבלת לתחום האינטלקט. הצורך ב"מכשלה" טרם העמידה על אמת אינטלקטואלית מהווה ביטוי פרטי לתופעה אנושית-כללית המתבטאת בדברי שלמה המלך (משלי כד, טז): "כי שבע יפול צדיק וקם". קימת הצדיק (כפי שביאר הרב הוטנר ז"ל, 'פחד יצחק', אגרת קכח) יכולה לבוא דווקא לאחר שנפל שבע פעמים.

כמובן שאסור לאדם לחפש את הנפילה. אנו עומדים ומחויבים להשתדל תמיד להינצל מכל חטא ועוון, ולהידבק אך בטוב. אולם, כיון שחטא, חלילה, יכולה הנפילה עצמה להתהפך לקימה. "כי נפלתי קמתי, כי אשב בחשך ה' אור לי" (מיכה ז, ח). אלמלא הנפילה, אין האדם זוכה לקימה; אלמלא החושך, אין הוא זוכה לאור.

קימת התשובה

עניין זה של 'תהליך נפילה-קימה' מוטבע בעיקר טבעו של עולם. במעשה בריאת העולם עצמו, קובעים חז"ל שהיה הקב"ה "בורא עולמות ומחריבן" (בראשית רבה ג, ז). העולם שנברא לבסוף, העולם של קיום, לא היה המהדורה הראשונה של בריאת העולם. רק לאחר שנברא העולם ונחרב, קם העולם במהדורת קיום.

בפרקי דרבי אליעזר יש הוספה על דברי המדרש: "כך הקדוש ברוך הוא היה מחריבו לפניו את העולם, ולא היה עומד עד שברא את התשובה". קיום העולם לאחר חורבנו הוא סוד התשובה.

בס"ד
"וידוי"

כך הוא גם סוד עמידת הצדיק לאחר נפילתו. דרכו של אדם אל מחוז חפצו הינה דרך של נפילה והיעמדות, של מעידות וקימות. דרך זו נקראת 'תשובה'; תרגומה לפעולה אנושית הוא הוידוי.

מהות הוידוי היא הצהרת מודעות לכך שאנו נמצאים בדרך. "אשמנו, בגדנו, גזלנו". נפלנו, לאמור, נפלנו אך נקום. מי שאינו מכיר בכך שהוא מעד, מי שאינו מודע לכך שהוא נפל, כלל אינו נמצא על אם הדרך. מי שטעה, ואינו מודע לטעותו, לעולם לא יזכה לאור האמת.

הצהרתנו על חטאים מגדירה את הדרך, ולא את המהות. "אשמנו", אבל לא "אשמים". "בגדנו", אבל לא "בוגדים". "גזלנו", אבל לא "גזלנים". המהות מוגדרת לפי אותו מקום של טהרה ונקיות אלינו אנו מתקדמים. הנפילות כך טוען הוידוי הינן אך ורק תחנות דרך.

יום הכיפורים: קץ מחילה וסליחה

נחזור לדברי הרמב"ם אשר בהם פתחנו (הלכות תשובה פרק ב, הלכה ז): "יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים".

חז"ל הגדירו את יום הכיפורים כ"יום אחד" בשנה, יום שאין לו מקביל: "ימים יוצרו ולא אחד בהם" (תהילים קלט, טז) זה יום הכפורים לישראל". ישנו יום אחד בשנה שבו הקב"ה מגלה שכל הנפילות שלנו הינן תחנות דרך. כאמור, אין הנפילה יכולה להתקיים במישור של 'לכתחילה'; יתרה-מזו, "האומר אחטא ואשוב אין מספיקים בידו לעשות תשובה" (יומא פה, ב). אך בדיעבד, יש יום אחד ההופך את כל המעידות לחלק של תהליך חיים. אותו יום הוא יום הכיפורים, יום שמוחל הקב"ה את עוונות ישראל.

כדברי הרמב"ם, היות יום כיפור "קץ מחילה וסליחה לישראל" מחייב אותנו בתשובה ובידוי. מוטל עלינו להיות מודעים לנפילות, להכיר בהן ולהצהיר עליהן ובכך להצטרך לסגולת היום ההופכת את הנפילה לקימה, את המעידה לדרך. במילה אחת, עלינו להתודות.

כך, אכן, אנו עושים. ביום כיפור אנו אומרים וידוי אחר וידוי, עד שמשלימים עשרה וידויים. בכל וידוי וידוי, אנו מעמיקים את התודעה: חטאנו, עוינו, פשענו. נפלנו, ועל כך מלאים אנו חרטה. אך ההכרה בכך היא עצמה תקוותנו. "כי נפילתי קמתי, כי אשב בחשך ה' אור לי". בה במידה שאנחנו מודעים לחושך, זוכים אנו לראות את האור; בה במידה שמעמיקים את תודעתנו בנפילה, זוכים לקימה.

אם יהיו חטאיכם כשנים

הגמרא (שבת פט, ב) עומדת על דברי הפסוק (ישעיה א, יז), "לכו נא ונוכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו". הרי מתאים יותר שיכתוב הפסוק "כשני", ולא "כשנים"? על כך עונה רב יצחק: "אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אם יהיו חטאיכם כשנים הללו, סדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו, כשלג ילבינו".

בכוחה של תשובה, ובפרט ביום הכיפורים, להפוך את הנפילות לתהליך, "סדורות ובאות מששת ימי בראשית" חלק, כביכול, מהתכנית המקורית. מהיותו משוקץ ומגועל בחטא, יוצא האדם נקי וטהור, כלשונו הזהב של הרמב"ם (הלכות תשובה ז, ו): "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה... התשובה מקרבת את הרחוקים אמש היה זה שנאו לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה; והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד".

מי שזוכה לכך, זוכה למעלה האמורה בגמרא שזדונות נעשים לו לזכויות (יומא פו, ב). החטא עצמו נהיה לו לזכות.

מה שדרוש מאתנו הוא וידוי פה, וידוי אותנטי מתוך עמוק הלב, אשר מצטרפים לו חרטה כנה ושברון לבב על אשר חרג מרצון ה' ית'. עד כמה נתוודה נכונה, נזכה, ביום הגדול הבא עלינו, לחדש לב חדש בקרבנו, ולסלול בנו דרך אשר בכוחה להפוך כל נפילה לקימה, כל מכשול להצלחת עולם.

מאמר ב:

"איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם... והתודו את חטאתם אשר עשו".

מכאן למצות וידוי מן התורה. ואף שפסוק זה מדבר בקרבן אשם, מ"מ למדו מכאן חז"ל, שכל המתים חייבים להתודות, והיינו, שמכאן נלמד שהחוזר בתשובה מתודה, ובודאי אדם שהולך למות מתודה.

וכך פתח הרמב"ם את הלכות התשובה שלו,

"כל מצות שבתורה, בין עשה ובין ל"ת, אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון ובין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני הא-ל ב"ה, שנא' "איש או אשה כי יעשו וגו', והתודו את חטאתם אשר עשו", זה וידוי דברים. וידוי זה הוא מצות עשה. כיצד מתודין, אומר אנא ה' חטאתי עויתי ופשעתי לפניך ועשיתי כך וכך, והרי נחמתי ובושתי במעשי, ואיני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתודות בענין זה ה"ז משובח".

אמנם ראשונים אחרים הבינו ממקרא זה שאין מצות וידוי אלא על המקריב קרבן.

עיקר הוידוי מבואר בגמ' בסוף מס' יומא (פז). שהם המילים "אבל אנחנו חטאנו". וכך פסק הרמב"ם בפ"ב ה"ח: "הוידוי שנהגו בו כל ישראל" "אבל אנחנו חטאנו", והוא עיקר הוידוי.

בדרך כלל משמעות "אבל" היא בניגוד, לא כאמור קודם אלא כך. אבל יש למלה זו משמעות נוספת, והיא באמת. וכן מצינו בדברי האחים, "אבל אשמים אנחנו". והיא הודאה בחטא.

ודבר זה הוא יסוד התשובה, שמי שאינו מודה בחטא לעולם לא יחזור בו, שהרי לדעתו אין בו אשמה.

וכן מצינו חולשה אנושית זו מתחילת ימי האנושות. כששאל הקב"ה את אדם הראשון "איכה", "והמן העץ אשר ציויתך לבלתי אכול ממנו אכלת", התחמק אדה"ר מן האשמה וטען "האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל". וסירב להודות באשמתו.

אחת הדוגמאות הבולטות היא מעשה שאול. שאול נצטוו להכרית זרע עמלק "למאיש ועד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה, מגמל ועד חמור". ושאל הותיר מהם. והגמ' מפרשת את מעשהו, שעשה ק"ו מעגלה ערופה, וכן חשב שאם אלו חטאו, מה אשמה בצאן ובילדים, וכששאלו שמואל על כך, למה לא שמעת בקול ה'?! אמר שכן שמעתי בקול ה'. וכששמואל נוזף בו על התחמקותו מלהודות, אמנם הודה ואמר "חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך", אך מיד הוסיף "כי יראתי את העם ואשמע בקולם", וע"כ לא נתקבלה תשובתו, שלא היתה כנה, ולא הודה מיד בלא תירוצים.

ולעומת זאת משבח הכתוב את דוד, שלאחר שחטא בבת שבע, הגיע אליו נתן הנביא והוכיחו. ואכן לדוד היה תירוץ, שהרי כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט לאשתו, וא"כ היתה פנויה אותה שעה, אך דוד לא ניסה להסתתר מאחורי תירוצים שונים, אלא מיד הודה ואמר "חטאתי לה". ונתקבלה תשובתו מיד, וחזו"ל מעלים על נס את תשובתו, ואמרו "אם חטא אדם וקשה לו לשוב, אומרים לו כלך אצל יחיד היינו דוד, שמלמד תשובה לכל ישראל (ע"ז ד:).

דיוק יפה דייק הגר"א בדברי דוד, שהרי וידוי מלא הוא כדברי הרמב"ם לעיל "חטאתי עויתי ופשעתי", והנה דוד אמר רק "חטאתי לה". ומיד השיב לו הנביא "ה' העביר חטאתך, לא תמות". ודייק הגר"א שבפסוק זה ישנה הפסקה, רווח בין המילים "חטאתי לה", והמשך. ואמר הגר"א שיש בזה רמז, שאכן דוד רצה להמשיך ולומר "עויתי ופשעתי". אלא שבמלה "חטאתי" נשבר לבו בקרבו, ועוד לפני שהספיק להמשיך, כבר קיבל הקב"ה, שהוא בוחן כליות, את תשובתו. והביא רמז לדבר מדברי דוד בס' תהילים ("ל"ב ה') "חטאתי הודיעך ועוני לא כיסיתי, אמרתי אודה עלי פשעי לה", ואתה נשאת עוון חטאתי סלה". הנה אמר דוד שהודיתי שחטאתי וחפצתי להמשיך ולומר גם עויתי וגם פשעתי, אלא שאתה ה' סלחת לעוני מיד כשאמרתי חטאתי בלבד.

אלא שכשמעיינים במעשהו של דוד, לכאורה אין הדבר ברור שאכן דוד הודה מיד ולא התנצל על חטאו. והאריך בדבר בעל ספר המאור לעולם בדרוש ו'.

בתחילה הוא מדייק בדברי הנביא הושע "שובה ישראל עד ה' אלקיך". מדוע לא כתב "שובה ישראל אל ה' אלקיך", כמ"ש "אם תשוב ישראל אלי תשוב", ובעוד מקומות רבים. אף שחז"ל כבר הסבירו שעד היא תשובה שלא לשמה. מ"מ מדוע לא יבקש הנביא לשוב אל ה'.

עוד דייק בפסוק במשלי כ"ח, "מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירוחם", וכל מה שיש לו לומר שמי שמכסה פשעיו לא יצליח? והרי חסר בעיקר התשובה! אלא שיש חובה על האדם בשעה שחוזר בתשובה להכיר בחטאו ולא לחפש התנצלות וקולות על מעשהו, אדרבא, יכיר בחומרת המעשה שעשה, ויגדיל את מעשה החטא, וע"ז נאמר "ומודה ועוזב ירוחם", היינו שמכיר בגודל החטא. אך מי שמכסה פשעיו, ואין הכוונה שלא מודה, אלא שמחפש להסביר מעשהו, וטוען שאין הדבר חמור כ"כ, זה לא יצליח למעט את חטאו. וכמו שאירע לשאול, שכיון שלא הודה מיד, הפסיד מלכותו ולא נתקבלה תשובתו.

אלא שכאן ניצבת השאלה בענינו של דוד. שבמזמור נ"א אמר "לך לבדך חטאתי, והרע בעיניך עשיתי, למען תצדק בדבריך תזכה בשפטיך". ודרשו ע"ז חז"ל בפ' חלק, שאמר דוד: גלוי וידוע לפניך שהייתי יכול לנצח את יצרי, אלא כדי שלא יאמרו עבדא דנצח למריה, חטאתי. הרי שגם דוד ניסה להמעיט בגודל החטא וניסה להסביר את המניע לחטא.

להבין זאת כתב שיש ענין נוסף בתהליך התשובה שיש להבינו. שבספרי המוסר הראשונים ובראשם ס' הרוקה, ישנם סדרי תשובה, שעל כל חטא ישנם סגופים ותעניות שצריך בעל תשובה לעשות. ובאמת מנין להם כל זה, שהרי לא מצינו כן בתורה ובגמ', אדרבא, בקידושין אמרו שהמקדש אשה ע"מ שאני צדיק גמור, מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו. והרי לא עשה שום תענית וסיגוף? וע"כ שאין זה מעכב התשובה.

אמנם ר' יונה בשע"ת כ' שצריך הרבה להצטער, וכפי גודל החטא כן יהיה גודל הצער, שכן אינו דומה המאבד דינר, למאבד כל רכושו. אך כיון שלא כולם מגיעים למצב של צער גדול, ע"כ סדרו הראשונים סדר תעניות וסגופים לכל חטא, והוא במקום הצער הראוי לכל חטא.

ובאמת הדבר אינו מובן, שאם יש צורך בצער לתהליך התשובה, מנין שסיגופים מועילים במקום הצער?

וע"כ צריך לומר שעיקר התשובה אינו תלוי בצער, אלא החרטה וההבטחה שלא ישוב לחטא לעולם. וכ"כ הרמב"ם בפ"ב ה"ב: ומה היא התשובה, שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד... וכן יתנחם על שעבר, שנא' כי אחרי שובי נחמתי.

נמצא שעיקר התשובה היא החרטה על העבר והקבלה לעתיד. ולא מוזכר שצריך צער והתמרמרות רבה על העבר, ובאמת כל בע"ת מתחרט, שאל"כ מדוע חוזר בתשובה.

והא דכתב השע"ת שיש צורך בהתמרמרות מרובה, זה כדי להגדיל את צער החטא, כדי שלא יחזור עליו בעתיד. שהרי בתחילה קשה לאדם שחטא, אך לאחר שחטא פעם אחת, פעם שנייה קל בעיניו ושוב אינו חושש, וכמאמר רב הונא שנעשית לו כהיתר [וכבר אמרו שפעם שנייה כהיתר, ופעם שלישית נחשב לו למצוה, ופעם רביעית כבר נדמה לו שצריך לההרג ע"ז ויש בזה קידוש ה'].

וע"כ ככל שירבה הצער וההתמרמרות, כן יקשה עליו לחטא פעם נוספת, כשיזכור את הצער הגדול שהיה לו כשחטא.

ולפי"ז מובן מה שסדרו בעלי המוסר במקום הצער, סיגופים, שכיון שהכל הוא כדי להזכיר לו תוצאות החטא הראשון כדי שלא ישוב אליו, יש כאלו שהתעניות יזכירו להם יותר מן הצער.

ועוד יש להוסיף הסבר. שזה ברור שאם אדם רוצה לחזור בתשובה, ויש באפשרותו לתקן את החטא, לא תועיל התשובה אא"כ תיקן, שמה שלימדונו חז"ל שהקב"ה מוחק החטאים, זה דוקא כשהחטא כבר נעשה והוא מעוות ולא יוכל לתיקון, אך אם אפשר לתקן, ודאי שלא תועיל תשובתו עד שיתקן.

למשל, מי שמכר בשר טריפה ורוצה לחזור בתשובה, וידוע לו שיש קונים שעדיין לא אכלו הבשר, ודאי חובה עליו ללכת ולהודיעם, שאל"כ ה"ז כטובל ושרץ בידו. ואם מתבייש, לא יועילו לו כל תעניות וסיגופים שבעולם.

ומשום כך על עבירות שבין אדם לחבירו לא יכול לשוב אא"כ ירצה את חבירו. שמה שאפשר לתקן חייב לתקן. ואם לא מתקן ולא מרצה ומפייס, ה"ז כאילו חוטא מחדש, ומה מועילה תשובתו?

והנה כשאדם חוטא ישנם שתי תוצאות לחטא. א. עצם החטא הפוגם בנפשו ובמציאות, והשני מה שגרם ע"י חטא זה, שמעתה קל יותר בעיניו לעבור על החטא הזה. ואכן על הפגם עצמו הקב"ה לבדו יכול למחול ולמחוק, וע"י התשובה, החרטה לעבר והקבלה לעתיד מועילה שלא יזכר לו חטאו. שדבר זה א"א לו לתקן. אבל זה שמעתה קל יותר לעבור על החטא, זה לא יתוקן שהרי גם אחרי שהקב"ה מחל לו ומחק החטא, מ"מ בטבעו קל לו יותר לעבור, וטבע זה לא השתנה ע"י התשובה. אלא שדבר זה יכול האדם עצמו לתקן כנ"ל, ע"י ההתמרמרות והצער שיזכירו לו תמיד את גודל החטא ותוצאותיו, וכך לא יחטא פעם שנייה.

וע"ז תיקנו הראשונים סיגופים תחת הצער. ואף שאנו אין בכוחינו לתקן דברים במקום מה שהתורה מצוה, מ"מ בזה מהני, שהרי ביררנו שצער זה אינו חלק מתהליך התשובה, שעיקר התשובה הוא החרטה

על העבר והקבלה לעתיד, וכיון שהצער בא רק כדי להגדיל החטא כדי למונעו מלחטא לעתיד, שוב אפשר לומר שאם התעניות ישפיעו עליו יותר מן הצער, עדיף כן.

ולפי"ז מובן החילוק שבין שאול לדוד, ששכחו את דוד על תשובתו וגיננו את שאול, אף שגם דוד תירץ את מעשהו.

דהנה ב' דברים צריך בע"ת לעשות. א. להתודות על חטא. ב. להתחנן לפני הקב"ה שימחל לו.

עיקר הוידוי הוא שיגדיל את החטא בעיניו כדי שלא יעבור עליו פעם נוספת, ולכן בשעת הוידוי חייה להחמיר בעיניו את מעשה החטא, כדי שלא יכשל שוב. אמנם כל זה בשעת הוידוי, אבל כשמבקש מה' שימחל לו, שם מותר לו להקל בחטא, כמו שמבקש להתחשב בזכות אבות כדי שהקב"ה יענה לו, ואין זה משום שמעשה החטא קל בעיניו, שאדרבא, כבר החמיר בשעת הוידוי, רק מנסה למצוא זכות בעת הגזר דין, שלא יחמירו בעונשו.

וא"כ כשנושא ונותן עם עצמו, ודאי חייב להחמיר ולא להקל, אך כשמבקש מרבש"ע, אז מותר למצוא לעצמו זכויות.

וזה ההבדל בין שאול לדוד, ששאול דן עם הנביא ומנסה למצוא תירוצים מדוע לא יחשב לו החטא לעוון גדול, וזה גורם להקטין בעיניו את החטא, וזה דבר שלא יעשה, שהרי בפעם הבאה לא ימנע מלחטוא שוב.

משא"כ דוד, שכשבא אליו נתן, לא עשה לעצמו קולות, והכיר מיד בחומר החטא, שזה בשעת הוידוי, ודאי חמור החטא בעיניו. אבל בשעה שמדבר עם הקב"ה ומבקש מחילה, שם אומר לו "לך לבדך חטאתי", וממשיך "תחטאני באזוב ואטהר", שזה תפילה ובקשה למחילה.

ומובן מה שאמר שם דוד באותו מזמור: כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד. שאעפ"י שאני מוצא קולות, זה לא שאני מזלזל בגודל החטא, כי פשעי אני אדע, ואני מכיר בחומרת המעשה, והוא תמיד נגדי ומצטער עליו ביותר ויודע שאני זקוק למחילה וטהרה וכיבוס גדול, תכבסני ומשלג אלבין.

מעתה נבין ל' הנביא "שובה ישראל עד ה' אלקיך", ששאלנו מדוע לא אומר "שובה אל ה' אלקיך", אמנם אחרי שבארנו שהחטא גורם לשנים, א. עצם הפגם, שזה רק ביד ה' לתקן. וזה נקרא עוון. ב. מה שע"י החטא גרם שמעתה יהיה קל לו לחטא שוב, וזה נקרא מכשול, כמו אבן ברה"ר שגורם לאנשים ליפול. והענין הראשון רק הקב"ה יכול לתקן, אך הענין השני כבר תלוי באדם, שע"י הצער והסיגופים גורם שלא יקל בעיניו החטא ואז לא יהיה מכשול.

שובה ישראל עד ה' אלקיך, היינו שהאדם מצדו יתקן כל מה שיכול כדי שהחטא לא יגרום לו חטאים נוספים. וישוב עד ה', כלומר שיעשה כל מה שביכולתו עד שלא ישאר דבר לעשות מצדו, וישאר רק מה שהקב"ה יכול לעשות, וזהו עצם הפגם שבחטא. ולפי"ז יהיה הפירוש "ושבת עד ה' אלקיך", שתשוב מצדך כל מה שאתה יכול, עד הענין שרק ה' אלקיך יכול לעשות.

והטעם, "כי כשלת בעוונך", שאתה גרמת שחטא זה יהיה מכשול ויגרם לעיוותים נוספים, וזה ביד האדם.

לכן "קחו עמכם דברים", תדברו בענין ביניכם לבין עצמכם, דברי וידוי, בהגדלת החטא, ואחר שתבינו גודל החטא, אז "אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב", שאחר שתסירו את המכשול ע"י וידוי דברים, אז לא נשאר רק הפגם בלבד, ואז תתפללו אל ה' שישא את העון.

"וקח טוב", שהרי כ' הרמב"ם בפ"ז, שלפני התשובה היה האדם מרוחק ומשוקץ ותועבה, ועושה מצוות וטורפין אותן בפניו, שאינם מתקבלים, שנא' "מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי", אך ע"י התשובה הוא קרוב ונחמד וידיד ואהוב, ועושה מצות ומתקבלים בנחת, ולא עוד אלא שמתאווין להם.

וזהו "וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו", שהרי דוד אמר "כי לא תחפוץ זבח ועולה לא תרצה", "רוח נשברה אלקים לא תבזה" אך אחרי התשובה כבר יש מקום לקרבנות.

והנה הנודע ביהודה או"ח מ"ק סי' ל"ה, מאריך מאוד בענין התעניות והסיגופים לבע"ת, שאינם עיקר בתשובה, ומסיק שם לחוטא, שהתמדת התורה הוא העיקר, וילמד דברי תורה שיש בהם ממש, משניות בעומק העיון עם תוס' יו"ט, ש"ס ופוסקים ותורה נביאים וכתובים וגם ספרי מוסר כמו חובה"ל אחרי שער היחוד, ושל"ה במקום שאינו מדבר בנסתרות, וידבק מאוד בשירות ותשבחות של דוד המלך, ומדריך אותו גם בסיגופים. אך עיקר היא התמדת התורה.

***

חלק ד: סיפורים

סיפור ההשגחה פרטית והנס הגלוי בטיסה מישראל לאנגליה

כשר' משה קורמורניק ובני משפחתו עלו לטיסת חברת jet2 מישראל לאנגליה, הם לא שיערו לעצמם את החוויה הנוראית הצפויה להם בהמשך הטיסה.

קורמורניק משחזר את רגעי האימה: "הנוסעים החלו לשאוג שאגות אימים של אדם העומד דקות ספורות לפני מותו", הוא נזכר מה עשה באותם רגעים: "אמרתי 'שמע ישראל ו'וידוי' כמו בתפילת נעילה ביום הקדוש" ומספר את הרגשתו הנוראית: "הבטתי על שני ילדי החמודים והרהרתי לעצמי בעוגמה שככל הנראה זו הפעם האחרונה שאני רואה אותם". רק בתפילת מעריב לאחר מכן, הבין את משמעות המילים: "השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלינו".

ר' משה קורמורניק, אברך הלומד בכולל מיר בירושלים, שנסע יחד עם בני משפחתו לחופשה קצרה בבית הוריו המתגוררים במנצ'סטר, מספר: "טסתי בטיסה שרבים מכם אולי טסתם פעמים רבות בימי חייכם: קו ישראל אנגליה. זו טיסה קלה וקצרה שאורכת חמש שעות בלבד. אבל הפעם, בניגוד לשאר הפעמים, זה היה לא קל ולא מהיר. למעשה, טיסה זו נצרכה עמוק-עמוק בבשרי ואני אף פעם לא אוכל לשכוח אותה".

הסיפור הוא הסיט הגדול, ממנו חושש כל מי שדרך אי פעם על סיפוניו של מטוס. נחשש שמא תרחש תקלה במטוס בדיוק כשהוא ירחף בין שמים וארץ, מלווה בלב פנימה כל נוסע אם כי ברוך ה' כל הטיסות, מלבד מיעוט שבמיעוט ממש, צולחים את הדרך בשלום אל מקום היעד.

איתרע מזלו של ר' משה קורמורניק ולפני כשבועיים, ביום חמישי בלילה, ט"ז מנחם-אב, טס יחד עם בני משפחתו מישראל לאנגליה כדי לשהות בימי בין הזמנים אצל הוריו המתגוררים במנצ'סטר. גם כשפסע מעדנות לתא נוסעים במטוס הבואינג-757 של חברת jet2, לא שיער לעצמו לרגע מה צפוי לעבור עליו ועל בני משפחתו בעוד כשעתיים.

"כשעתיים וחצי לאחר ההמראה, הודיע הקברניט ברמקול הפנימי, כי המטוס הקלע לכיס אוויר וכי על כולם לחגור את חגורות הביטחון", מספר קורמורניק ומוסיף: "היות וזהו מקרה די מוכר בטיסות ואין מה להתרגש, עשינו את המוטל עלינו בתקווה לצאת כמה שיותר מהר מכיס האוויר. במקביל החל הטייס להנמיך טוס כפי שמקובל לעשות במקרים כאלו, ומגובה של 39 אלף רגל צנח ל-30 אלף רגל".

ואולם, אם חשבו הנוסעים כי בזה הסתיים העניין, התברר להם עד מהרה כי זו הייתה רק ההתחלה.

"לפתע ללא כל הודעה מוקדמת צלל המטוס בבת אחת מגובה של 30 אלף רגל ל-9 אלף רגל בלבד מעל פני הים. הסיבה לצלילה המהירה הייתה בגין תקלה פתאומית במד הלחץ, אבל את הנוסעים זה ממש לא עניין. כולם נכנסו לפאניקה אדירה ונוראה שלא ניתן לתאר זאת במילים. בתחילה, כשעוד לא קלטנו מה בדיוק קרה ברגעים האחרונים, עוד שרר שקט מקפיא בקרב הנוסעים ואנשי הצוות אמרו לנו להתכונן לנחיתת חירום, תוך כדי שמסכות החמצן הורדו לכיוון המושבים. הקברניט הורה לכולם לחבוש

במהירות את מסכות החמצן בכדי שנוכל לנשום אוויר. הלבשתי בכוח את המסכות לשני ילדי הקטנטנים שהתנגדו להלביש את המסכה המוזרה, ואז החלו הצרחות במטוס.

"על סיפון המטוס היו 242 נוסעים ואנשי צוות שהחלו לשאוג שאגות אימים של אדם העומד דקות ספורות לפני מותו. גם אנשי הצוות היו חיוורים ונראו כמי שעולמם חרב עליהם. כאילו לא די בכך, החלה המערכת האזעקה הפנימית לפעול, מה שהלחיץ יותר ויותר את הנוסעים".

"היינו במטוס כארבעים אנשים שומרי תורה ומצוות ושאגנו בקולי קולות שוב ושוב את הפסוק, 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד'. לאחר מכן התחלתי לומד 'וידוי' מתוך הזיכרון, כשאני מעביר במהירות למול עיני את ימי חיי הקצרים. הבטתי על שני ילדי החמודים שפניהם היו מכוסות עם מסכת החמצן השחורה, והרהרתי לעצמי בעוגמה שככל הנראה זו הפעם האחרונה שאני רואה אותם ואת בני משפחתי. רק מלהיזכר מכך עוברת כעת צמרמורת בכל גופי".

"אני ובני משפחתי התמקדנו בעשיית 'חשבון נפש' לפני בורא עולם. על סיפוני של המטוס המיטלטל מצד לצד ללא אוויר הבנו את המשמעות האמיתית של 'מה אנו מה חיינו'. שוב ושוב הרהרנו בתשובה שלמה, כי חששנו שאלה הם הרגעים האחרונים שלנו בעולם השפל. האווירה במטוס הייתה כאילו אנו נמצאים בעיצומה של תפילת 'נעילה', ברגעים האחרונים של יום הקדוש במאמץ לזכות בחיים טובים".

"סיוט נורא זה נמשך במשך כעשרים דקות, שדומה היה בעינינו לנצח. הרגשנו שעוד מעט אנו מוצאים את עצמנו נופלים לתוך הים, ולא נתראה לעולם שוב חלילה".

"רק כעבור 20 דקות ביצע המטוס בסייעתא דשמיא נחיתה חרום מוצלחת, ונחתנו בצורה בטוחה בשדה התעופה בבודפשט- הונגריה. הנוסעים רקדו מרוב שמחה ברגע שהרגישו שהמטוס נחת על הקרקע בשלום. כולנו חשנו שקיבלנו את החיים בחזרה במתנה גמורה משמים".

"כעבור שעה נעמדנו להתפלל תפילת מעריב בתחומי הטרמינל. זו הייתה תפילת מעריב שמעולם לא התפללתי בכוונה עצומה כזו מתוך שבח והודאה לקב"ה על פדות נפשנו. מעולם לא התפללתי בכוונה כזו את המילים, "השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלינו".

בס"ד
"וידוי"

